

Uitkomsten Nulmeting Sport en Bewegen bij opvanginstellingen, onderdeel van het Programma Meedoen van de Federatie Opvang

Inleiding

In opdracht van de Federatie Opvang heeft het Verwey-Jonker Instituut in de periode 7 juni 2010 tot en met vrijdag 8 juli 2010 een meting uitgevoerd naar de wijze waarop de onderwerpen Sport en Bewegen aandacht krijgen binnen opvanginstellingen die zijn aangesloten bij de Federatie Opvang.

De Federatie Opvang heeft in 2009 een visie op Meedoen geschreven, getiteld 'Meedoen betekent zoveel meer'. Daarin staan de eigen kracht en verantwoordelijkheid van mensen, hun mogelijkheden en wensen centraal. Sport & Bewegen is één van de drie pijlers van het programma, dat op basis van deze visie is uitgewerkt. Sporten en bewegen stelt mensen in staat mee te doen en erbij te horen. Het biedt dus ook kansen voor sociale cohesie. Sporten en bewegen worden zo een middel om de kwaliteit van leven van mensen te bevorderen.

Naast Sport en Bewegen kent het programma twee andere pijlers: Activering en Werk, en Zingeving en Cultuur. Sport en Bewegen is als eerste pijler van start gegaan begin 2010 en kent een looptijd van drie jaar. Na deze nulmeting zullen in 2011 en 2012 achtereenvolgens een tussen- en eindmeting plaatsvinden.

Vanuit het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is aangegeven dat een nulmeting bij de start van het programma noodzakelijk is. Ten eerste om vorderingen in het aanbod rondom sporten en bewegen voor cliënten te kunnen vaststellen en ten tweede om de effectiviteit van dit programma na drie jaar te kunnen beoordelen.

De meting biedt inzicht in het aantal instellingen dat actief is op het gebied van Sport en Bewegen en geeft - veel beperkter - zicht op de hoeveelheid en omvang van initiatieven. De nulmeting is een globale meting, een eerste stand van zaken. Zo wordt bijvoorbeeld de frequentie waarmee sport wordt aangeboden niet in beeld gebracht. De nulmeting biedt echter wel een startmoment op basis waarvan het programma verder kan worden opgebouwd en uitgerold. Het verschaft ook een eerste inzicht in de stand van zaken anno 2010 wat betreft de inzet van sporten en bewegen binnen de sector en de mate van aandacht voor een gezonde levensstijl van cliënten.

Opvanginstellingen kunnen onderling sterk verschillen in bijvoorbeeld doelgroep, schaalgrootte en werkwijze. Hiervoor bestaat nadrukkelijk aandacht binnen het landelijk programma Meedoen! Sport en bewegen. Bij de totstandkoming van deze nulmeting is hiermee dan ook rekening gehouden bij de vraagstelling en analyse van de resultaten.

Resultaten van de nulmeting

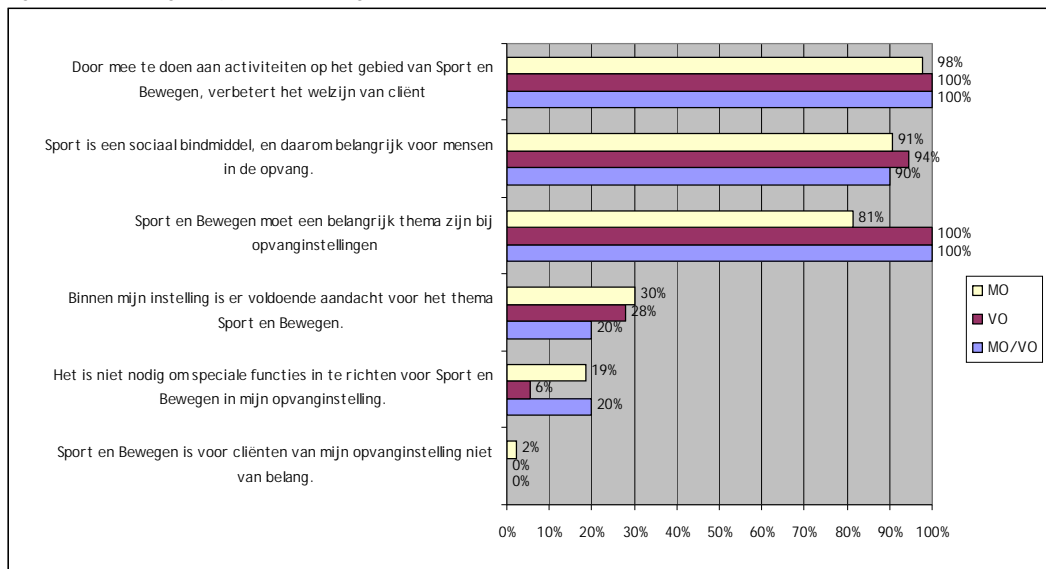
I. Respons

Relatief veel opvanginstellingen hebben deelgenomen aan de enquête. Van de 76 benaderde hoofdinstanties voor maatschappelijke opvang en/of vrouwenopvang, hebben 41 hoofdinstanties de enquête ingevuld. Daarnaast is door 30 sublocaties de enquête ingevuld. Achttien instanties bieden vrouwenopvang (25%); 43 instanties bieden maatschappelijke opvang (61%) en tien instanties bieden beide vormen van opvang (14%). Omdat hoofdinstanties gevraagd is de enquête door te zetten in hun organisatie, komen sommige instanties met meer dan één locatie voor in het onderzoek. In totaal hebben vijftig unieke opvanginstellingen deelgenomen (respons van 66%). Voor een beschrijving van de spreiding van de opvanginstellingen naar provincie alsook aard en omvang, wordt verwezen naar de bijlage.

II. Oordeel over Sport en Bewegingen in opvanginstellingen

Aan de hand van zes stellingen is gemeten hoe opvanginstellingen tegenover Sport en Bewegingen staan. Het gaat hier om het oordeel van de instanties die deelnamen aan het onderzoek en niet dat van de totale sector als zodanig. De meerderheid van de opvanginstellingen oordeelt positief over de rol van Sport en Bewegingen in opvanginstellingen in het algemeen en in de eigen opvanginstelling (figuur 1).

Figuur 1. Stellingen Sport en Bewegingen, % (helemaal) mee eens (N=71)

Motivatie voor programma Meedoen bij instanties

De overgrote meerderheid van de instanties is van mening dat het welzijn van de cliënt verbetert door deelname aan sport- en bewegingsactiviteiten. Ook vinden zij dat sport een belangrijk sociaal bindmiddel is en dat Sport en Bewegingen een belangrijk thema hoort te zijn bij opvanginstellingen. Bovendien vinden zij Sport en Bewegingen voor cliënten van de eigen opvanginstelling van belang.

Gemiddeld genomen is bijna dertig procent van alle instanties van mening dat er binnen de eigen instelling voldoende aandacht is voor Sport en Bewegingen. Vijftien procent van de instanties is van

mening dat het niet nodig is om speciale functies in te richten voor Sport en Bewegen in hun opvangstellingen. Dit laatste geldt sterker voor de maatschappelijke opvang (19%) dan voor de vrouwenopvang (6%).

Motivatie voor programma Meedoen bij cliënten

Van de verschillende motivaties die cliënten kunnen hebben om deel te nemen aan Sport en Bewegen, hebben de instellingen een top 3 gemaakt met de belangrijkste motivaties:

1. Verbeteren gezondheid en/of conditie (18 instellingen);
2. Afleiding / tegengaan van verveling (14 instellingen);
3. Gezelligheid (13 instellingen).

Andere, minder vaak genoemde motivaties zijn contact met andere mensen, figuurcorrectie / uiterlijk en dagbesteding.

III. Het aanbod van Sport en Bewegen: aard en bereik

Deze paragraaf gaat in op de aard van het aanbod (soorten en vormen van sport- en bewegingsactiviteiten) en de omvang van het aanbod. Daarnaast wordt het bereik van dit aanbod behandeld: hoeveel cliënten worden bereikt en welke specifieke groepen worden vooral bereikt?

Aard sportaanbod

Van de in totaal 71 opvanginstellingen die aan het onderzoek hebben meegewerkt, biedt bijna twee derde op dit moment activiteiten aan op het gebied van Sport en Bewegen. Het gaat om 46 instellingen, waarvan 25 MO-instellingen, vijftien VO-instellingen en zes MO/VO-instellingen. Ingedeeld naar soort locatie gaat het om dertig hoofdinstanties en zestien sublocaties van opvanginstellingen.

De 46 instellingen bieden diverse soorten activiteiten aan. Dit zijn vooral buitenactiviteiten, maar het betreft ook commerciële sport zoals fitness en verenigingssport en in minder mate ook een wekelijks wisselend aanbod, activiteiten binnen het opvanghuis, interne activiteiten of in eigen ruimte/tuin/voorziening, in sporthal met een eigen groepje en zogenaamde 'runningtherapie'.

De meest aangeboden activiteiten zijn fitness/aerobics (67%), zwemmen (46%), (straat)voetbal (43%) en yoga (17%). Daarnaast worden wandelen en hardlopen, maar ook bewegingsoefeningen, weerbaarheidstrainingen, vechtsporten, conditietraining, ouderengym, jaarlijkse sportdag, tafeltennis en ontspanningsoefeningen genoemd.

Opvallend is dat er vooral wordt samengewerkt met individuele en commerciële sportvoorzieningen, zoals fitnesscentra (67%) en zwembaden (46%).¹ Daarnaast worden er veel buitenactiviteiten georganiseerd zoals (straat)voetbal en in mindere mate wandelen, hardlopen, weerbaarheidstrainingen en bewegingsoefeningen. Sportverenigingen en sporten in groepsverband komen relatief weinig in het aanbod voor.

Bereik van het sportaanbod

Naast het aanbod zelf is ook gevraagd naar het bereik van cliënten. De opvanginstellingen met een sportaanbod schatten in dat zij in de eerste helft van 2010 gemiddeld 27 cliënten hebben bereikt, uiteenlopend van 0 tot 300 cliënten. MO-instellingen hebben gemiddeld 36 cliënten bereikt; VO- en MO/VO-instellingen achtereenvolgens gemiddeld 17 en 13 cliënten.

De instellingen verschillen in de mate waarin zij hun cliënten bereiken; sommige instellingen bereiken slechts een zeer kleine groep, andere instellingen bereiken met hun aanbod een

¹ Zie ook subparagraaf 'Samenwerking met andere organisaties/instellingen' onder paragraaf V.

groot deel van hun cliënten. De instellingen schatten in dat zij in de eerste helft van 2010 gemiddeld 25 procent van hun cliëntenbestand hebben bereikt, uiteenlopend van 0 tot 85 procent. Ongeveer twee van de drie opvanginstellingen houdt het bereik van cliënten met hun sport- en bewegingsaanbod altijd bij, of doet dat voor sommige doelgroepen/gevallen. Gemiddeld genomen is dit vaker het geval bij MO- dan VO-organisaties. Het bereik wordt meestal bijgehouden in digitale (cliënt)systemen of door een centrale persoon.

Doelgroepen sportaanbod

De instellingen die activiteiten aanbieden richten zich op diverse doelgroepen, samenhangend met de aard van hun instelling. MO-locaties richten zich hoofdzakelijk op mannen vanaf 19 jaar en in iets minder mate op vrouwen van 19 jaar en ouder. Geen van de MO-locaties richt zich op kinderen onder de 13 jaar. Instellingen voor vrouwenopvang richten zich logischerwijs vooral op vrouwen vanaf 18 jaar, maar in mindere mate ook op kinderen en jongeren en in enkele gevallen op volwassen mannen.

Daarnaast hebben 17 instellingen (ook) activiteiten voor een doelgroep met een specifieke problematiek. Het gaat hier om twaalf instellingen voor maatschappelijke opvang en vijf voor vrouwenopvang. Zij hebben een aanbod dat aansluit bij onder andere psychiatrische en/of verslavingsproblematiek, ex-gedetineerden, autisme / borderline / depressie, psychomotorische therapie en slachtoffers van geweld in afhankelijkheidsrelaties.

IV. Integratie Sport en Bewegen in de hulpverlening

In hoeverre is Sport en Bewegen al geïntegreerd in de dienstverlening die de instellingen aanbieden? Heeft de instelling beleid ontwikkeld en worden speciale deskundigen ingezet of uren van medewerkers beschikbaar gesteld? In dit onderdeel wordt ingegaan op deze vragen.

Introductie met het sportaanbod

Cliënten worden in de instellingen meestal tijdens begeleidingsgesprekken (54%) of tijdens de intake (17%) geïntroduceerd met Sport en Bewegen. Daarnaast noemen de instellingen introductie door een activiteitenbegeleider, op een afdeling, bij algemeen georganiseerde momenten en via posters/cliëntenkrant. Vrijwel geen van de cliënten wordt op eigen verzoek geïntroduceerd met Sport en Bewegen.

Medewerkers Sport en Bewegen

Driekwart van de opvanginstellingen met een sportaanbod heeft medewerkers die Sport en Bewegen in het takenpakket hebben; voor zes van deze instellingen geldt dat dit de hoofdtaak of enige taak is.

Medewerkers Sport en Bewegen zijn vrijwel altijd eigen werknemers van de opvanginstelling (91%). Daarnaast wordt (ook) gebruik gemaakt van ingehuurd derden (bij 20% van de instellingen met sportaanbod); vrijwilligers die werkzaam zijn binnen de instellingen (14%) of bij sportclubs waarmee wordt samengewerkt (6%). Enkele instellingen noemen ook stagiaires en sportschoolmedewerkers.

Het takenpakket van deze medewerkers bestaat vooral uit het organiseren (bijvoorbeeld in contacten met sportscholen), uitvoeren en begeleiden van sportactiviteiten en het motiveren van cliënten. Soms bestaan de taken (ook) uit het ontwikkelen van sportbeleid, het verantwoorden van het gebruik van trajectgelden aan SoZaWe, het bewaken van het groepsproces en het aansturen van collega's op het thema sport.

Sportbudget

In 8 van de 46 instellingen (17%) met een sportaanbod is er een apart sportbudget, waarvan vijf instellingen voor vrouwenopvang en drie voor maatschappelijke opvang. Daarnaast zijn er twaalf instellingen die activiteiten voor Sport en Bewegen uit andere budgetten betalen. Het gaat hier vooral om vergoeding van dagbesteding vanuit de AWBZ, maar ook om gemeentelijke subsidies, Wmo, apart budget voor sociale activering, om giften, of een vergoeding vanuit bijzondere bijstand op individuele aanvraag van de cliënt.

Met het geld dat beschikbaar is voor Sport en Bewegen, vanuit specifiek budget of andere bronnen, worden hoofdzakelijk de activiteiten zelf (55%), de huur/kosten van faciliteiten (50%), lidmaatschappen (45%), reiskosten (40%) en inhuur van derden (35%) betaald. In mindere mate worden kinderopvang, sportkleding en personeelskosten betaald.

V. Gebruik van eigen faciliteiten en/of samenwerking in een netwerk

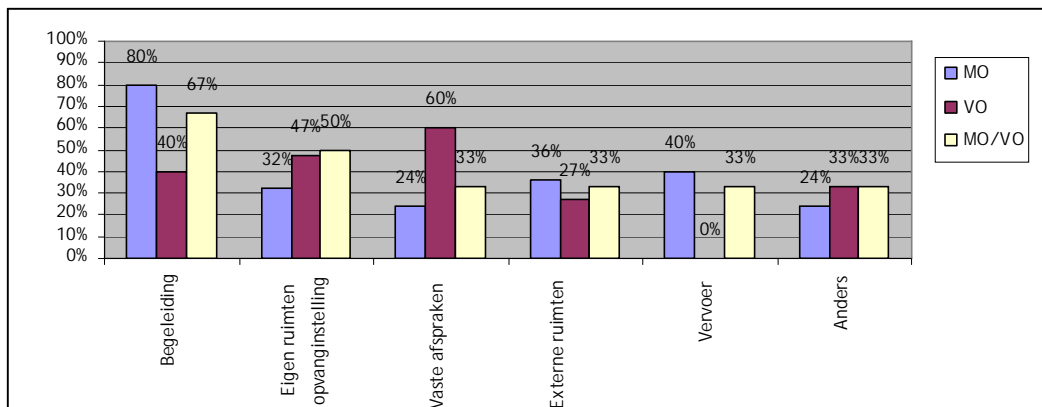
Zijn instellingen toegerust om sporten en bewegen intern mogelijk te maken of zetten zij (ook) in op het opzetten van een lokaal netwerk om mensen naar sporten en bewegen te geleiden buiten de instellingsomgeving? Welke kansen en belemmeringen worden hierin gesignaleerd door de opvanginstellingen?

Faciliteiten

De 46 instellingen met een sportaanbod beschikken over verschillende soorten faciliteiten (figuur 2). Opvanginstellingen hebben vooral de beschikking over begeleiding (gemiddeld 65%); binnen de opvanginstellingen ligt dit het hoogst voor de maatschappelijke opvang: 80 procent.

Ongeveer veertig procent van de instellingen kan beschikken over een eigen ruimte; met name VO- en MO/VO-instellingen. Verder heeft de vrouwenopvang verhoudingsgewijs vaker vaste afspraken met bijvoorbeeld sportscholen of zwembaden (60% tegenover gemiddeld 37%). Ongeveer een derde van de opvanginstellingen kan externe ruimten gebruiken; maatschappelijke opvang scoort hier het hoogst met 36%.

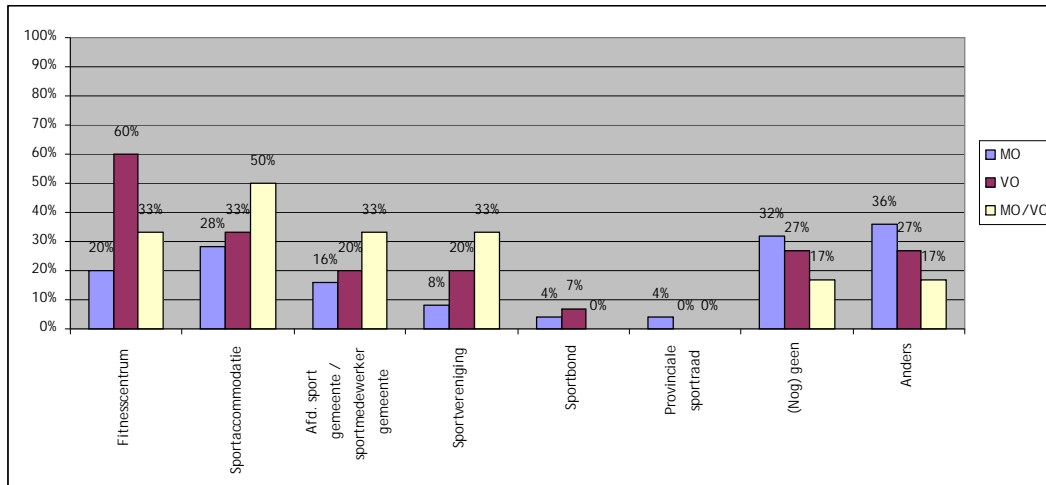
Figuur 2. Faciliteiten van opvanginstellingen in het kader van Sport en Bewegen (N=46)

Samenwerking met organisaties/instellingen

Ruim zeventig procent van de opvanginstellingen met een sportaanbod werkt soms samen met één of meerdere organisaties of instellingen. Gemiddeld genomen werken opvanginstellingen met twee organisaties of instellingen samen. In figuur 3 zijn de organisaties en instellingen weergegeven waar de opvanginstellingen met een sportaanbod mee samenwerken.

Figuur 3. Mate van samenwerking met organisaties en instellingen op het gebied van Sport en Beweging (N=46)

De meest voorkomende samenwerkingspartners op het gebied van Sport en Beweging voor de vrouwenopvang zijn fitnesscentra en sportaccommodaties. De maatschappelijke opvang werkt het meest samen met sportaccommodaties en noemt relatief vaak overige vormen van samenwerking. Door MO-instellingen wordt daarentegen relatief weinig samengewerkt met sportverenigingen.

Gemiddeld werkt ongeveer een vijfde van de instellingen samen met een sportafdeling of -medewerker van de gemeente (VO verhoudingsgewijs iets vaker dan MO). Bijna geen van de instellingen werkt met sportbonden en provinciale sportraden samen. Overige organisaties en instellingen waarmee wordt samengewerkt, zijn buurthuizen, collega-opvanginstellingen, KNVB, Stichting Meer Dan Voetbal, ggz-instellingen, strandtenten, zwembaden en yogadocenten.

33 instellingen (28%) van de opvanginstellingen met een sportaanbod werken (nog) niet samen met andere organisaties of instellingen. Het gaat hier om in totaal 33 instellingen, waarvan zeventien MO-instellingen; 11 VO-instellingen en vijf MO/VO-instellingen.

Samenwerkingsafspraken

Wanneer men samenwerkt, zijn er in ongeveer twee derde van de gevallen afspraken gemaakt. De afspraken lopen sterk uiteen, mede afhankelijk van de soort organisatie of instelling. Afspraken met sportverenigingen lopen uiteen van het waarborgen van de veiligheid, tot afspraken met docenten al dan niet over bepaalde workshops. Bij afspraken met sportaccommodaties gaat het vooral om huur van ruimten en het maken van prijsafspraken, maar ook om het waarborgen van veiligheid, het regelen van extra toezicht en het plannen van groepsactiviteiten met de accommodatie. Afspraken met de gemeente zijn meestal gericht op afspraken rondom (de huur van) sportzalen en (de inkoop van) abonnementen bij zwembaden, maar ook op financiering van specifieke activiteiten of inhoudelijke samenwerking. Bij de provinciale Sportraad gaat het om samenwerking op het gebied van projecten, programma's en subsidiemogelijkheden; bij samenwerking met de Sportbond gaat het om introductielessen en sport- of zorgtrajecten van de KNVB.

Wanneer er afspraken met fitnesscentra zijn gemaakt, gaat het vaak om het inkopen van abonnementen, het maken van prijsafspraken (bijvoorbeeld een gemeenschappelijke kaart voor cliënten tegen gereduceerd tarief), extra aandacht en begeleiding, aanbod van workshops tegen een scherpe prijs en het garanderen van anonimiteit. Andere samenwerkingsafspraken die worden genoemd zijn de Dutch Homeless Cup, afspraken met een yogaleraar, afspraken met betrekking tot klachten over het gedrag van cliënten en afspraken over het gebruik van faciliteiten met een ggz-instelling, school of het dagbestedingscentrum van de hoofdinstantie.

VI. Belemmeringen en randvoorwaarden

Zowel de opvanginstellingen met als zonder een sportaanbod hebben belemmeringen geconstateerd voor het laten sporten van hun cliënten. Deze belemmeringen hangen deels samen met de aard en doelstelling van de opvanginstelling, bijvoorbeeld de vrouwenopvang die een hoge mate van veiligheid voor cliënten wil bieden. Tevens hebben de opvanginstellingen enkele randvoorwaarden genoemd voor het veilig kunnen laten sporten van hun cliënten.

Belemmeringen en randvoorwaarden voor instellingen met sportaanbod

Zeventig procent van de instellingen met een sportaanbod ondervindt belemmeringen voor het laten sporten van hun cliënten. De belangrijkste belemmeringen zijn veiligheid, kinderopvang en privacy. Instellingen voor vrouwenopvang noemen veiligheid en kinderopvang verhoudingsgewijs vaker. Daarnaast worden er specifieke knelpunten gesignaleerd bij het uitvoeren van taken op het thema Sport en Bewegen. Maar liefst 89 procent van de 35 opvanginstellingen met medewerkers Sport en Bewegen signaleert knelpunten bij het uitvoeren van taken op het thema Sport en Bewegen. Meest genoemd is onvoldoende budget (66% van de opvanginstellingen), maar ook een gebrek aan beschikbare faciliteiten wordt genoemd. In mindere mate worden het ontbreken van een netwerk met andere relevante organisaties en instellingen en onvoldoende deskundigheid genoemd.

Overige belemmeringen die de instellingen naar voren brengen, zijn blessuregevoeligheid of kwetsbaarheid van cliënten, kleine ruimten, kosten, onvoldoende motivatie of faalangst bij cliënten, geen sportmentaliteit bij het personeel, lichamelijk disfunctioneren door mishandeling, moeilijke sociale omgang en het ontbreken van een indicatie van het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Daarnaast is gebrek aan vervoer soms een belemmering; zo beschikt geen van de instellingen voor vrouwenopvang over veilig vervoer dat zij voor Sport en Bewegen kunnen gebruiken.

Om slachtoffers van huiselijk geweld te laten sporten en bewegen, worden door de instellingen verschillende randvoorwaarden genoemd. Het is volgens hen nodig dat er goede sportinstructeurs zijn, gemotiveerd (vrouwelijk) personeel is, dat de veiligheid wordt gewaarborgd, de kinderopvang goed geregeld is, mannen niet worden toegestaan in de ruimten, het aanbod laagdrempelig is, er financiële tegemoetkomingen zijn en dat vervoer is geregeld.

Belemmeringen en randvoorwaarden voor instellingen zonder sportaanbod

Bijna een derde van de 71 opvanginstellingen (25 instellingen) dat deelnam aan dit onderzoek biedt in de eerste helft van 2010 (nog) geen activiteiten aan op het gebied van Sport en Bewegen. Deze instellingen zonder aanbod is gevraagd naar de reden waarom zij geen aanbod hebben en welke knelpunten en randvoorwaarden zij constateren op dit thema.

De belangrijkste reden voor het ontbreken van een sportaanbod bij deze 25 instellingen is een gebrek aan financiële middelen. Andere redenen zijn tijdgebrek en onvoldoende aanwezigheid van deskundigheid (te weinig ervaring, onbekendheid met de mogelijkheden van sport). Daarnaast geven meerdere instellingen aan dat zij geen beschikbare ruimte(n) hebben om te kunnen sporten of dat zij hier geen tijd of beschikbare uren voor hebben. Voor een drietal MO-instellingen geldt dat het aanbieden van Sport en Bewegen niet past bij of geen prioriteit heeft in de functie of doelstelling van de organisatie.

Op de vraag wat er volgens de instellingen zonder sportaanbod vooral nodig is om in de toekomst wel activiteiten rondom Sport en Bewegen te kunnen aanbieden, noemt men vooral samenwerking met organisaties op het terrein van Sport en Bewegen en extra financiering. In mindere mate noemt men het aanwijzen van een verantwoordelijke medewerker en meer kennis van organisaties op het terrein van Sport en Bewegen.

VII. Deskundigheid: kennis en vaardigheden binnen de sector

In dit onderdeel wordt kort ingegaan op de aspecten die de opvanginstellingen als belangrijk aanmerken voor het beter toerusten van professionals in de sector. Het gaat hierbij zowel om inhoudelijke kennis, als om vaardigheden die onmisbaar zijn om Sport en Bewegen voor cliënten mogelijk te maken.

Relevante kennis en vaardigheden medewerkers Sport en Bewegen

Wanneer er medewerkers voor Sport en Bewegen zijn aangesteld in de instelling, kunnen bepaalde kennis en vaardigheden van belang zijn. Twee aspecten springen eruit: bijna 90 procent van de instellingen vindt zowel kennis van de doelgroep als ervaring in het motiveren en activeren van cliënten belangrijk. De vrouwenopvang noemt deze vaardigheden verhoudingsgewijs iets minder vaak dan de maatschappelijke opvang. Ook kennis van sportactiviteiten en toegang tot een netwerk van relevante organisaties en instellingen worden relatief vaak genoemd.

Vooraf de maatschappelijke opvang heeft nog overige relevante kennis en vaardigheden genoemd. Het gaat om kennis over het verkrijgen van toegang tot sportaccommodaties, verbindingen kunnen leggen binnen en buiten de organisatie; de rol van netwerker vervullen en spin in het web kunnen zijn wanneer dat nodig is. Verder acht de maatschappelijke opvang gekwalificeerd personeel (in verband met verzekeringen) van belang vanwege het vermijden van onnodig risico bij cliënten. Ten slotte worden ook heel praktische zaken aangegeven zoals het beschikken over een rijbewijs voor het vervoeren naar locaties.

Behoeftte aan kennis en vaardigheden

Bij iets minder dan de helft van de opvanginstellingen (46%) bestaat volgens de respondenten een behoefte aan meer kennis en/of vaardigheden bij de medewerkers Sport en Bewegen. Wanneer we kijken naar de soort instelling, zien we hierin nauwelijks verschil tussen VO, MO en MO/VO.

De behoeften die de opvanginstellingen die werken met medewerkers Sport en Bewegen noemen, lopen sterk uiteen. Het gaat onder meer om trainingsleer, oefenstof, leiderschap, krachttraining, delen van kennis en uitwisselen van ervaringen met andere opvanginstellingen, bijwonen van andere activiteiten van de eigen instellingen door werknemers, inzicht in de sociale effecten van sport, cliënten (blijvend) kunnen motiveren voor Sport en Bewegen, kennis op het gebied van psychiatrische en/of verslavingsproblematiek, kennis van beschikbare regelingen en vergoedingen voor cliënten, blessurepreventie, mogelijkheden binnen de stad, omgaan met agressie op het veld en de opbouw van een training.

Al met al lijkt er onder medewerkers van opvanginstellingen een behoefte te bestaan aan gerichte cursussen of opleidingen, gericht op het vergroten van specifieke competenties die nodig zijn voor het laten sporten en bewegen van cliënten.

VIII. Gezondheid en persoonlijke verzorging

Tot slot is aan alle 71 deelnemende opvanginstellingen gevraagd of zij activiteiten aanbieden op het gebied van gezondheid en/of persoonlijke verzorging, onderwerpen verwant aan Sport en Bewegen. Meer dan de helft van de opvanginstellingen biedt activiteiten aan in het kader van gezonde voeding (vrouwenopvang relatief het meest). Activiteiten in het kader van persoonlijke verzorging worden nog iets vaker aangeboden: bijna zestig procent van alle opvanginstellingen biedt dit aan (vrouwenopvang relatief het meest). Verhoudingsgewijs biedt de vrouwenopvang dus meer activiteiten op beide thema's aan dan de maatschappelijke opvang.

Bij activiteiten op het gebied van gezonde voeding gaat het bijvoorbeeld om gezamenlijk koken of het betrekken van cliënten bij het bereiden van voedsel, het aanbieden van goedkope voeding, kooktrainingen en kookworkshops, het bieden van een cursus Gewicht in Balans, als onderdeel van woontraining of de persoonlijke begeleiding, het houden van themabijeenkomsten en voorlichting (bijvoorbeeld aan zwangere vrouwen).

Op het gebied van persoonlijke verzorging worden onder meer activiteiten aangeboden in de vorm van themavonden, zoals een beauty-avond, educatie en voorlichting, als onderdeel van een woontraining of sociaal activeringsprogramma of begeleiding, trainingen/workshops, tandenpoetsen en pedicure, begeleiding op ADL-functies (Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen), verwendagen voor vrouwen met een dubbele diagnose en instellingsbrede verwendagen.

IX. Tot slot

In deze factsheet zijn de resultaten weergegeven van de Nulmeting Sport en Bewegen onder 71 instellingen voor vrouwenopvang en maatschappelijke opvang, aangesloten bij de Federatie Opvang. Uit de nulmeting blijkt dat de meeste instellingen positief staan tegenover Sport en Bewegen en dat zij het belangrijk vinden dat er meer aandacht aan dit onderwerp wordt besteed en dat er zelfs specifieke functies voor worden ingericht.

Bijna twee derde van de opvanginstellingen biedt activiteiten aan op het gebied van Sport en Bewegen. Daarbij zijn gemiddeld bijna dertig cliënten per instelling bereikt in de eerste helft van 2010. Deze instellingen beschikken vaak over begeleiding, eigen ruimten en vaste afspraken met andere organisaties/instellingen. Het sportaanbod en het bereik van de instellingen loopt sterk uiteen bij de verschillende opvanginstellingen. In het sportaanbod wordt relatief vaak gebruikgemaakt van commerciële sport zoals afspraken met fitnesscentra en zwembaden; dit gebeurt relatief weinig met sportverenigingen. Uit losse opmerkingen blijkt verder dat voor veel instellingen geldt dat Sport en Bewegen nog in de kinderschoenen staat, maar dat er wel (voorzichtige) stappen zijn gezet.

Van alle opvanginstellingen heeft de helft medewerkers in dienst met Sport en Bewegen als één van de taken in het pakket, meestal vaste werknemers van de eigen instelling. Een minderheid heeft een apart sportbudget. Voor de medewerkers Sport en Bewegen is het volgens de instellingen vooral van belang dat zij kennis van de doelgroep hebben en ervaring in het motiveren en activeren van cliënten. Ook bestaat er bij een deel van de instellingen behoefte aan het opdoen van meer kennis en vaardigheden rond het thema Sport en Bewegen. Instellingen signaleren diverse knelpunten en belemmeringen, zoals onvoldoende budget, gebrek aan beschikbare faciliteiten, matige motivatie van cliënten, moeilijkheden met het vervoer en de veiligheid van cliënten.

Ongeveer zeven op de tien instellingen werken samen met minimaal één organisatie of instelling, meestal met fitnesscentra en sportaccommodaties. In de meerderheid van de gevallen zijn er samenwerkingsafspraken gemaakt, zoals prijsafspraken en huur van ruimten. Tot slot bieden vrij veel opvanginstellingen uiteenlopende activiteiten aan op het gebied van gezonde voeding en persoonlijke verzorging.

Een nulmeting is een momentopname, een eerste stand van zaken. Wanneer er een vervolgmeting heeft plaatsgevonden, wordt het mogelijk om inzicht te krijgen in ontwikkelingen die zich al dan niet hebben voorgedaan in het sport- en bewegingsaanbod en de knelpunten en mogelijkheden hierin.

Wij danken alle opvanginstellingen hartelijk die hebben deelgenomen aan de enquête. Voor meer informatie over het Programma Sport en Bewegen kunt u contact opnemen met Projectleider Karen van Brunschot van de Federatie Opvang (k.vanbrunschot@opvang.nl). Voor

meer informatie over de nulmeting kunt u contact opnemen met Rianne Verwijs van het Verwey-Jonker Instituut (rverwijs@verwey-jonker.nl).

Bijlage: Spreiding deelnemende opvanginstellingen

Spreiding naar provincie

De opvanginstellingen zijn redelijk gespreid over Nederland, al zijn vijf provincies licht oververtegenwoordigd in het onderzoek. De hoofdlocaties die hebben deelgenomen zijn vooral gevestigd in Noord-Brabant, Limburg, Zuid-Holland en Noord-Holland; de sublocaties vooral in Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht.

Tabel 1. Spreiding soort locatie naar provincie, in procenten

	Hoofdlocatie	Sublocatie	Totaal
Zuid-Holland	20%	20%	20%
Noord-Holland	17%	17%	17%
Utrecht	7%	27%	16%
Noord-Brabant	20%	3%	13%
Limburg	15%	3%	10%
Gelderland	7%	10%	9%
Flevoland	0%	10%	4%
Friesland	5%	3%	4%
Zeeland	5%	3%	4%
Overijssel	2%	3%	3%
Groningen	2%	0%	1%
Drenthe	0%	0%	0%
Totaal	100%	100%	100%

In de meeste gevallen is de enquête ingevuld door (sector)managers, teamleiders of ander leidinggevenden, maar ook uitvoerend medewerkers en begeleiders en in mindere mate directeurs hebben de enquête ingevuld.

Grootte van de instelling

Gemiddeld hebben de opvanginstellingen 506 cliënten op jaarbasis; oplopend van minimaal 7 cliënten tot 5.335 cliënten. Vergeleken met de hoofdinstanties, hebben de sublocaties in de meeste gevallen minder cliënten op jaarbasis. Het gemiddeld aantal cliënten voor hoofdinstanties is 670 cliënten; voor sublocaties is dit gemiddeld 288 cliënten.

Ondanks het feit dat hoofdlocaties gemiddeld genomen een grotere schaalgrootte kennen dan sublocaties, blijken er beperkte verschillen te zijn in de beantwoording van de vragen van de nulmeting. Hierdoor is ervoor gekozen om in de nulmeting alleen te rapporteren over verschillen in de aard van de locatie: het verschil tussen maatschappelijke opvang en vrouwenopvang. Voor de nulmeting is dit onderscheid relevanter, aangezien er vanwege de aard en doelstelling van beide soorten locaties verschillende belemmeringen en behoeften gesignaleerd kunnen worden.

Voor de vervolgmetingen echter wordt het onderscheid tussen hoofd- en sublocaties en het daaruit volgende verschil in schaalgrootte, waar relevant nadrukkelijk meegenomen in de analyses. Het is bijvoorbeeld zeer relevant wanneer uit de vervolgmetingen blijkt dat hoofd- en sublocaties zich anders zouden ontwikkelen of wanneer er in deze metingen opvallende verschillen in beantwoording zijn.